

PÜTÜRGE İLÇESİ'NDE (MALATYA) CUMHURİYET DÖNEMİNDE NÜFUSUN GELİŞİMİ VE GÖÇÜ

*The Development of Population And The Migration Pütürge in Period of Republic in
County*

Bülent GÜNER¹

M. Dursun ÇİTÇİ²

ÖZET

Bu makale Pütürge İlçesi'nin, Cumhuriyet Döneminde nüfus gelişimini ve bu gelişimi etkileyen göç faktörünü ele almaktadır.

Pütürge İlçesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'li yıllara kadar genellikle hızlı bir nüfus artışı göstermiştir. 1950'lerden sonra nüfus artışı hızında görece bir yavaşlama gerçeği vardır. 1980 sonrasında ise ilçe nüfusu azalmaya başlamıştır.

İlçe nüfusunun gelişimini yarım asırdan fazla bir zamandır doğrudan etkileyen bir faktör olarak göç ön plana çıkmaktadır. İlçede ekonomik faaliyet türleri, daha çok engebeli topografyadan kaynaklanan nedenlerle gelişmemiştir. Ekonomik etkenlerin yanı sıra çeşitli sosyal etkenler, ilçenin yoğun göç vermesinin ana motivasyonunu oluşturmuştur. Böylece ilçe nüfusu, son 30 yılda, yaklaşık olarak % 50 oranında azalmıştır. Mevcut verilere göre, ilçe nüfusunun önümüzdeki yıllarda da azalmaya göstereceği tahmin edilmektedir.

Bu çalışmada, D E/TU K (1927-2010) nüfus verilerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pütürge İlçesi, Nüfus, Göç

ABSTRACT

This article handles the development of population and the migration that effects this population development of Pütürge county in the period of Republic.

Pütürge county showed a rapid population growth from the beginning of Republic to 1950s. After 1950s, there was a big decrease in the speed of population rising. After 1980, the population of the county got decreased.

Migration that effect the development of the population over half century is a major factor. Because of the extensively topography in Pütürge county, sorts of economical activities couldn't developed and vary. In addition to economical ones, several social factors formed the basic motivation of the county's high rate emigration. Consequently, the county's population has been decreased about 50 % in the last three decades. According to the current data, it is predicted that the county population will also show a decrease in the years ahead.

In this study we used the population datum of D E/TU K (1927-2010)

KeyWords: Pütürge County, Population, Migration

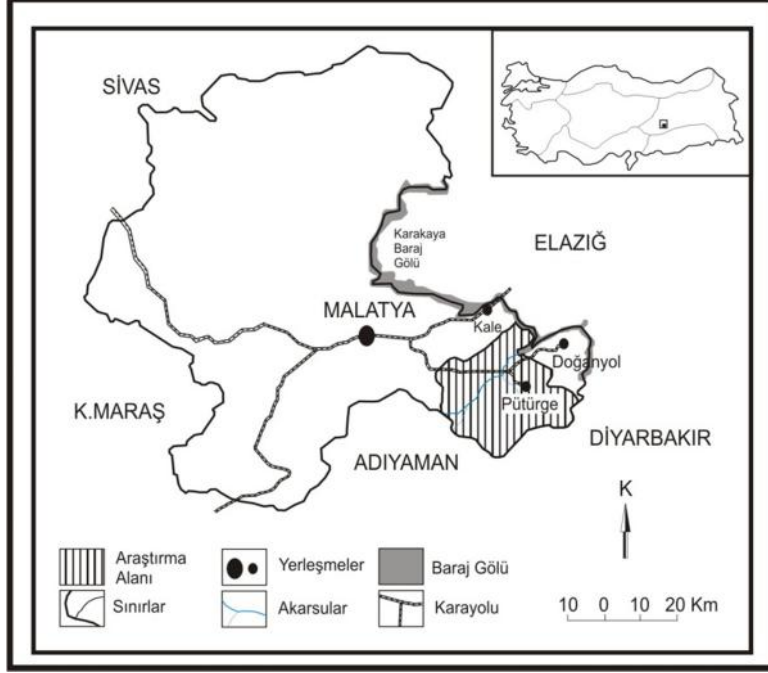
* Bu çalışmada, Firat Üniversitesi FÜBAP birimi tarafından desteklenen 1910 No. lu projeden üretilmiştir.

¹ Dr., Elazığ Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi, e-posta: bulgun@yahoo.com

² Doç. Dr., Firat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, e-posta: mdecitci@firat.edu.tr

1. Giri

Pütürge İlçesi, Do u Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, idari olarak Malatya ili'nin güneydo u sınırları içerisinde yer alır. Yüzölçümü 1181 km²'dir. Pütürge'nin kuzey ve kuzeybatısında Malatya kenti, kuzeyinde Kale ilçesi, doğusunda Do anyol ilçesi ve Fırat Nehri (Karakaya Baraj Gölü), güney ve güneybatısında Adıyaman'ın Sincik ilçesi ile güney ve güneydo usunda yine Adıyaman'ın Kâhta ve Gerger ilçeleri yer almaktadır (Harita 1).

Harita 1: Pütürge İlçesi'nin Lokasyon Haritası

Pütürge İlçesi, Güneydo u Torosların batı kesiminin genel uzanı yönü olan GD-KB doğrultusunda, birbirlerine paralel uzanan ve genellikle 2000 m.leri aşan dağ sıraları ile bu dağ sıraları arasında yer alan akarsu vadileri ve çeşitli yükselti basamaklarında yer alan alçak ve yüksek plato sahalarından oluşan bir topografyaya sahiptir. Kuzeydeki dağlık sahayı, Kubbe Dağı, Akak Dağı ve Çakçak Dağı oluşturur. Bu dağlık sahanın güneyinde, büyük ölçüde Do u Anadolu Fay (DAF) zonunun etkilediği ve GD-KB yönünde akışı gösteren İro Çayı Vadisi uzanmaktadır. İro Çayı'nın güneyinde Ulubaba, Meydan, Kira ve Kertire dağları yer almaktadır. İlçenin güney kesiminde ise Tahta Çayı ve kollarınca derince yarılmış Giripiran, Nemrut ve Gördük dağları uzanmaktadır (Harita 2).

Araştırma alanında kısa mesafelerde yükselti farkı 1000-1500 m.lere ulaşmaktadır. Özellikle, bazı yerlerde % 30'ları aşmaktadır. Pütürge İlçesi kuzeyinde yer alan 750-1000 m. yükseltili Malatya ovaları ile güneyinde yer alan 500-750 m. yükseltili Adıyaman platosu arasında, yer yer 2000 m.yi aşan GD-KB uzanımı dağlık sahada kurulmuştur. Bu bakımdan Pütürge, sözü edilen coğrafi çevre içerisinde farklı bir coğrafi üniteyi temsil etmektedir.

Araştırma alanı, bulunduğu coğrafi konum, planetar faktörler ve yeryüzü şekillerinden kaynaklanan nedenlerle, Akdeniz-Karasal geçi iklimi özelliğini kazanmıştır. Özdemir'e göre bu coğrafi şartlar altında "İro Çayı Havzası Yöresel Kliması" oluşmuştur (Özdemir, 1994). Pütürge'nin yıllık ortalama sıcaklığı 12,4 °C'dir (1977-1991). Sıcaklık ortalaması, yılın 4 ayında 20 °C derecenin üzerindedir. Ocak ayı, ortalama -0,5 °C ile en soğuk ay, Temmuz ayı ise ortalama 25,7 °C ile en sıcak aydır. Buna göre, araştırma alanında en soğuk ay ile en sıcak ay ortalamaları arasında 26,2 °C'lik fark bulunmaktadır. Bu değerlere göre Pütürge, Elazığ, Muğla, Erzurum, Van gibi bazı Do u Anadolu illerinden daha düşük bir sıcaklık amplitüdüne sahiptir.

Ara tırma alanının aylık ortalama yağış miktarı 589,2 mm'dir. Pütürge, bu yağışta da ortalama "orta derecede yağışlı alanlar" içerisinde yer almaktadır. Ara tırma alanının yağış rejimi düzensizdir. Aylık ortalama yağış miktarları Ocak ayında 92,8 mm (Aralık ayı) ile 0,2 mm (Ağustos ayı) arasında değişim göstermektedir.

Pütürge ve yakın çevresi, M.Ö. 12. yy'dan itibaren Hititler, Selevkoslar, Kargamı, Urartu, Asur, Pers, Kommagene, Bizans, Abbasi, Hamdani, Dani mendliler, Selçuklular, Dulkadiro ulları ve Osmanlı egemenliğine girmiştir. M.Ö. 2. yy'da Pütürge civarında Juliopolis ve Barzala adlarında iki Roma kenti bulunmaktadır. Ara tırma alanında bugüne kadar ulaşılan en eski tarihi kalıntılar, yaklaşık 2000 yıllık tarihe sahip Nemrut anıtlarıdır.

İlçe nüfusuna ilişkin en eski veriler, 16. yy tahrirlerinde bulunmaktadır. Pütürge'nin (Üre Nahiyesi), Besihni, Hısn-ı Mansur, Gerger ve Kâhta kazalarıyla birlikte Osmanlı topraklarına katılmasıyla birlikte, nüfusunda hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Nüfusu 1519 tarihinde 3022'den, 1560 yılında 10.602'ye yükselmiştir (Taşdemir, 1999). 1830 sayımında Üre nüfusu 10.944 kişidir (Aksın, 1999), 1895 verilerinde 10.069 kişidir (İkinci, 1998), (Arslan, 2009). Osmanlı Devleti'nde son nüfus sayımı 1905-1906 yıllarında yapılmıştır. 1914 yılı için verilen nüfus verilerinde, 1905-1906 sayım sonuçları esas alınmaktadır. 1914 yılında Ma'muret'ül Aziz Sancağına bağlı bir kaza olan Pütürge'nin nüfusu, dönemin idari kaza sınırlarına göre 35.622 kişidir (Karpuz, 2010).

Pütürge İlçesi'nde hâkim ekonomik faaliyet türü tarımdır. Geleneksel tarımsal yapı içinde, ekstansif tarım uygulamaları varlığını sürdürmüştü ve dolayısıyla tarımsal üretimde yıllar boyunca dikkate değer oranda, verimlilik ve nitelik artışı sağlanamamıştır. Pütürge tarımsal arazisi, topografik nedenlerle ve miras yoluyla çok küçük ünitelere bölünmüş durumdadır. İlçe tarımsal arazisinin % 75'i, 5 dekar ve daha küçük ünitelerden oluşmaktadır. Ara tırma alanının tamamı, engebeli topografya ve orman tahribi gibi nedenlerle çeşitli derecelerde erozyona açıktır. İlçe arazisinin yaklaşık % 80'i, "iddetli" ve "çok iddetli" erozyon sahasıdır.

Günümüzde, Pütürge İlçesi'ne bağlı 64 adet köy ve bu köylere bağlı 152 mahalle yerleşimi bulunmaktadır. Köy yerleşimleri yaklaşık olarak 700-1700 m. yükseltileri arasında dağılım göstermektedir. Yüksek dağlık sahalarda yer alan köylerde hayvancılık birincil ekonomik faaliyet iken, alçak sahalarda kurulu köylerde ise bitkisel üretim birincildir.

2. Nüfusun Gelişimi

Pütürge İlçesi'nin idari sınırları, Cumhuriyet'in ilanından sonra çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bu nedenle ilçe nüfus verileri ele alınırken, çalışmamızda tutarlılık sağlayabilmek amacıyla, günümüz idari bölünüşü esas alınmıştır. Dolayısıyla, farklı tarihi dönemlerde Pütürge sınırları içerisinde yer alan ve sonraki dönemlerde Pütürge İlçesi'nden ayrılan yerleşim birimleri kapsam dışı bırakılarak, günümüz sınırlarına göre değerlendirilmiştir.

Bilindiği gibi Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. 1927 verilerinde köyler düzeyinde ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. O tarihte, günümüzden çok daha geniş bir idari sınıra sahip olan Pütürge'nin, 158 yerleşimde 40.349 kişilik nüfus bulunmaktadır.

1935-2010 dönemini kapsayan nüfus verileri dikkate alındığında, ara tırma alanı nüfus miktarındaki değişime göre iki farklı döneme ayrılmaktadır.

1- 1935-1980 Dönemi: 2. Dünya Savaşı'nın çeşitli olumsuzluklarının yanı sıra 1940-1945 dönemi haricinde, nüfus, birbirine yakın yıllık ortalama artışlarla artış göstermiştir. Genel itibarıyla 1935-1980 döneminde ilçe nüfusunda artış görülmektedir.

2- 1980 Sonrası Dönem: İlçe dışına göç yoğunlaştı. Pütürge bu dönemde büyük bir nüfus kaybına uğramıştır. İlçe nüfusu sürekli olarak azalış göstermiştir. İlçenin verimli olduğu göç çok daha belirgin hale gelmiştir.

Bilindiği gibi bir yerleşimin nüfus miktarı ve çeşitli nüfus özellikleri, yerel ve ulusal ölçekte pek çok faktör tarafından etkilenir. Ara tırma alanı olan Pütürge ilçesinin nüfus gelişiminde, yerel

faktörlerin yanı sıra, Türkiye'nin dönemsel olarak bulunduğu süreçlerin de doğrudan etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Pütürge nüfusu dönemsel olarak ele alınırken, o dönem Türkiye'nin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum ana hatlarıyla göz önünde bulundurulmuştur.

2.1. 1935-1980 Dönemi

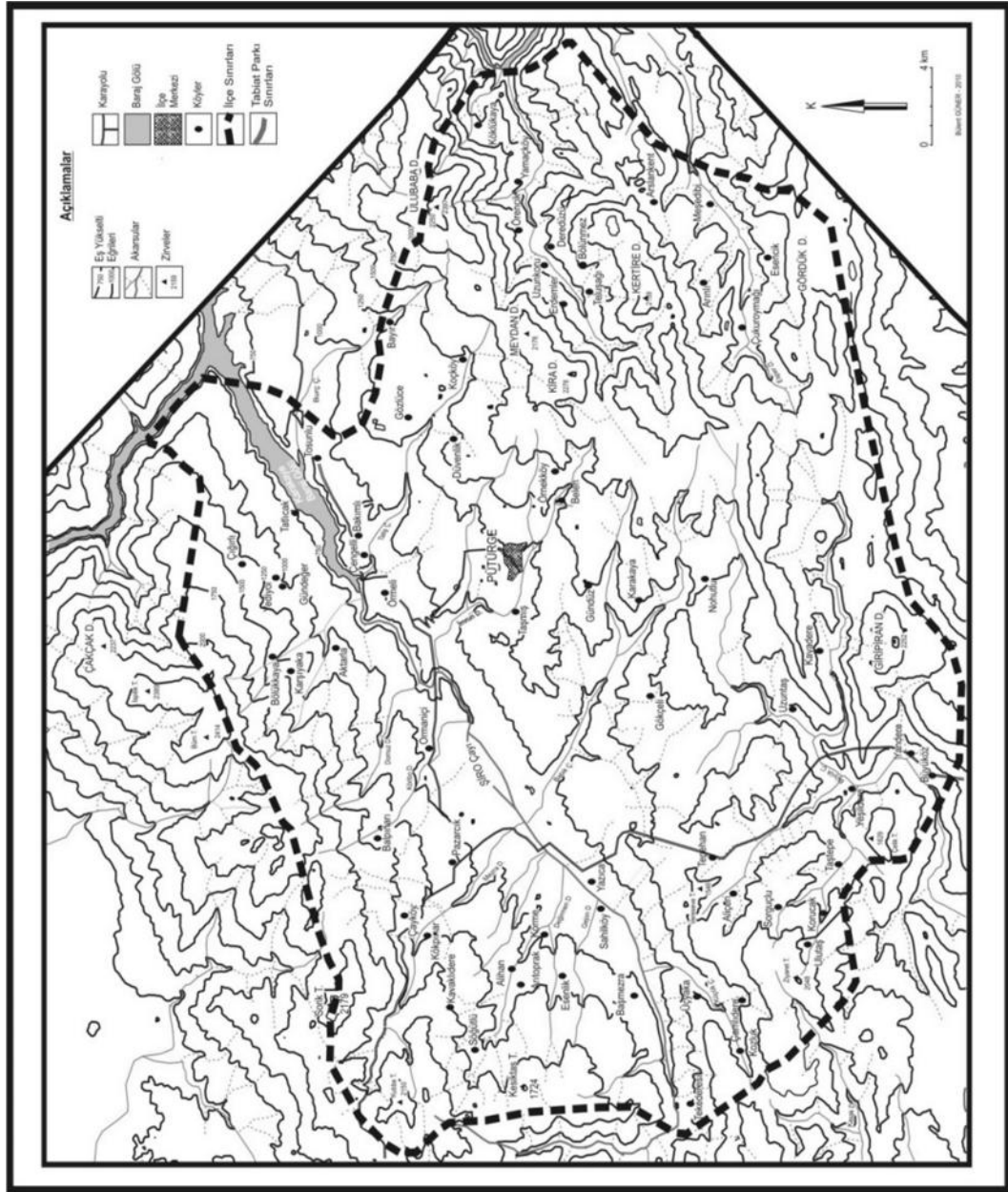
Cumhuriyet'in kuruluundan, 1950'li yılların ortalarına kadar, Türkiye'de nüfus politikaları, hep nüfusu artırmak doğrultusunda olmuştur. Kısmen bu dönemde uygulanan nüfus politikalarının sonucu olarak, daha çok da ekonomik ve sosyal yeniden inşaa sürecinin gereksinimleri doğrultusunda 1923 ve 1955 yılları arasında ülke nüfusu artmıştır. 1930'lu yıllarla birlikte hayata geçirilen ithal ikâmecî sanayileme politikaları kentlerde yeni iş fırsatları yaratmıştır. Ancak, kentlerdeki doğa nüfus artışı, kırdan kente göçe fazla gereksinim duymadan bu ihtiyacı karşılamak için yeterli düzeyde olmuştur. 1950'li yıllara kadar hem kentte hem de kırdan nüfus artışı esas olarak doğa artışı kaynaklanmıştır. Kırsal alanlarda ise tarım hızla geliştiği ve yeni topraklar tarıma açıldı için, kırdan kente göçü gerektiren bir durum söz konusu olmamıştır. Hatta tam tersine bu dönemde bazı yerlerde kırsal alanlar nüfusu kendine çekmiştir. 1927 ile 1950 yılları arasındaki bu dönem iç göç açısından durulanlık anlamına gelmiştir (Koç, . vd., 2008).

1935 yılı sayım sonuçlarına göre, Pütürge nüfusu 23.047 kişidir. Dönem itibarıyla ülkemizde uygulanan çeşitli nüfus artırıcı politikaların etkisiyle, 1940 yılında nüfus, yıllık % 2.05'lik artışla 25.538'e ulaşmıştır. 1940-1945 döneminde nüfus, yıllık ortalama % 1,4'lük oranla azalış göstererek, 23.801'e gerilemiştir. 2. Dünya Savaşı'nın yansıması bu dönemde, silah altına alınan genç erkek nüfusu artışı, yine savaş artlarının doğrudan, beslenme ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler nedeniyle nüfus miktarında azalma meydana gelmiştir. 1945-1950 döneminde ilçe nüfusu yıllık ortalama % 2,58 gibi yüksek bir artış oranı tutturarak, 27.178 kişiye ulaşmıştır. Burada, Cumhuriyet döneminde Pütürge'nin ulaştığı en yüksek nüfus artış oranıdır. 1945 sonrasında, savaş yıllarının olumsuz etkilerinin silinmesi, dönemin nüfus artış hızını belirleyen en önemli faktördür.

1950'lerden sonra Marshall Planı doğrultusunda uygulanan tarım politikası ile entansif tarıma geçilmesi, başka bir anlatımla tarımda makineleşme ve pazar için üretim, göçü hızlandırıcı etkenler olarak ortaya çıkmıştır (Sevgi, 1998). 1950'lerden itibaren Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında görülen değişim ile dönemin ithal ikâmecî sanayileme politikasının bir sonucu olarak kentsel sektörler, özellikle de sanayi sektörü, artık daha fazla iş gücüne ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Kırsal alanlarda ekilebilir arazilerin sınırına gelinmesi de, tarımda açığa çıkan fazla nüfusun kentsel alanlara doğru akmasını teşvik etmiştir. Eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerde sağlanan iyileşmeler, kentlerin çekiciliğini artırmıştır; ulaşımda sağlanan gelişmeler göç sürecine ivme kazandırmıştır (Koç, . vd., 2008)

1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de sanayileşmenin ve tarımda makineleşmenin hız kazanması, Pütürge'ye doğrudan yansıması ve büyük kentlere göçü teşvik etmiştir. Pütürge İlçesi'nde, nüfus artışı 1950-1955 arası dönemde de devam etmiş ve yıllık % 1,97 oranında artış hızıyla ilçe nüfusu 29.671 kişi olarak gerçekleşmiştir. 1955-1960 yılları arası dönemde de nüfus, yıllık % 2,16'lık artışla 33.052'ye ulaşmıştır. İlçe nüfusu, 1960-1965 döneminde yıllık ortalama % 1,29'lük bir artış oranıyla önceki dönemlerin altında bir şekilde, 35.251'e ulaşmıştır. 1965-1970 döneminde ise, yıllık ortalama nüfus artışı % 0,53 gibi görece düşük sayılabilecek bir orana gerilemiş ve ilçe nüfusu 36.208 olarak gerçekleşmiştir. O dönem Pütürge'de, doğum oranlarını azaltıcı ve/veya ölüm oranlarını artırıcı etkenlerden söz edilemeyeceğinden (Yüce ahin, 2009), göçlerle nüfus kaybının belirginleştiği ortaya çıkmaktadır.

İlçe nüfusu 1970-1975 döneminde yıllık ortalama % 0,65 oranında artış göstermiştir. Böylece nüfus 37.404'e ulaşmıştır. 1975-1980 arası dönemde ise yıllık ortalama % 1,02'lik artışla Pütürge nüfusu 39.361 kişi olarak gerçekleşmiştir.

Harita 2: Pütürge İçesi ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası

2.2. 1980 Sonrası Dönem

1980 yılında Türkiye ekonomisi, yine önemli bir yapısal değişime uğramı ve 24 Ocak kararları alınmıştır. “24 Ocak 1980’de alınan kararlar, Türkiye’nin ihracata dayalı, liberal bir piyasa sistemi ile ekonomik kalkınmasını sağlamayı amaçlıyordu” (Yavan-Kara, 2003). 1984’den sonra petrol fiyatlarının düşmesiyle gerek sanayi kollarında, gerekse ulaşımla, konut ve kentsel hizmetlerde kısmen de olsa yeniden bir canlılık dönemine girilmiştir. Buna karşın, tarım ürünleriyle ilgili ekonomik politikaların umulan iyileşmeyi sağlamaması, kırlardan kentlere göçü yeniden hızlandırmıştır (Sevgi, 1988).

Türkiye’de kırsal göçlerin yeniden hız kazandığı 1980 sonrası döneme paralel olarak, Pütürge’den de göçler yoğunluk kazanmış ve dönemler itibarıyla ilçe nüfusu sürekli olarak azalış göstermiştir. Nitekim 1980-1985 döneminde ilçenin yıllık nüfus artışı hızı % -0,66 gerçekleşmiştir ve

nüfus 38.078 ki iye gerilemi tir. 1985-1990 döneminde ise nüfus, yıllık % 1 oranında azalarak 36.221ki i olarak gerçekte mi tir.

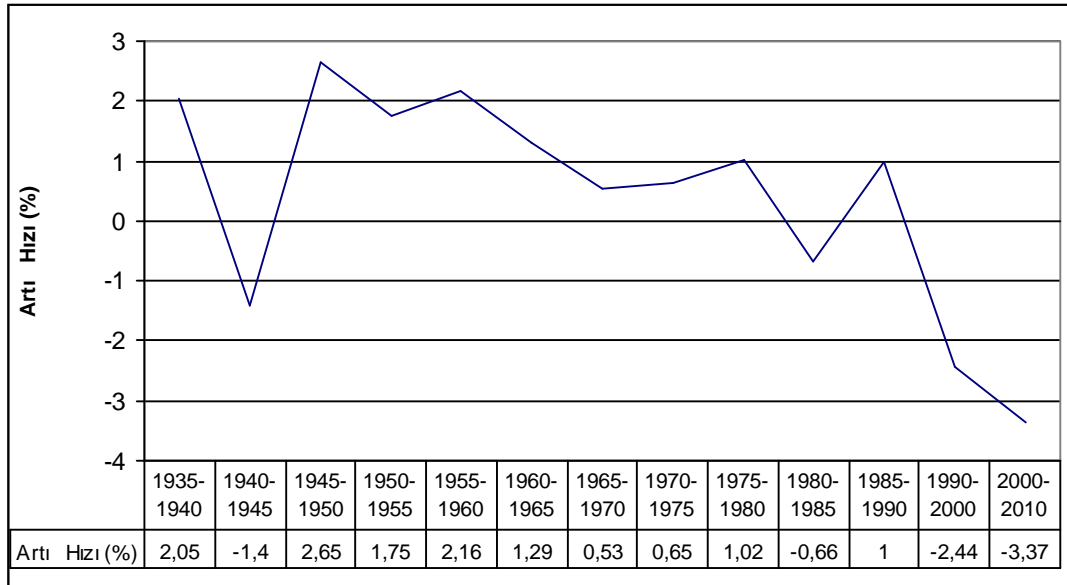
1990-2000 yıllarını kapsayan dönemde, nüfus yıllık ortalama % -2,44 gibi çok yüksek bir oranda azalarak 28.382 ki iye dü mü tür. 2000-2010 döneminde ise ilçe nüfusu, yıllık ortalama % -3,37 gibi, tüm sayım dönemleri içerisindeki en yüksek azalış oranıyla, 20.262 ki iye gerilemi tir.

Pütürge nüfusu 1935-2010 yılları arasında geçen 75 yıllık sürede, 23.047'den 20.262 ki iye gerileyerek yıllık ortalama % 0,17 oranında azalmı tır (Tablo 1), (ekil 1). Aynı dönemde Malatya nüfusu yıllık ortalama % 0,78 artışı oranıyla 410.262 ki iden 740.643 ki iye, Türkiye nüfusu ise % 2,02'lik artışla 16.158.018'den, 73.722.988'e ulaşmı tır. İlçe nüfusu, 2025 yılı nüfus projeksiyonuna göre 12.982 ki iye gerileyecektir (Güner, 2012).

Tablo 1: Pütürge İlçesi'nin Bazı Yıllar (1935-2010) itibariyle Toplam Nüfusu Miktarı

Yıllar	Toplam			
	Erkek	Kadın	Toplam	%
1935	10.811	12.236	23.047	
1940	11.999	13.304	25.303	1,87
1945	11.275	12.352	23.627	-1,37
1950	12.835	14.051	26.886	2,58
1955	14.141	15.530	29.671	1,97
1960	15.622	17.430	33.052	2,16
1965	16.527	18.724	35.251	1,29
1970	16.802	19.406	36.208	0,53
1975	17.823	19.561	37.404	0,65
1980	18.668	20.693	39.361	1,02
1985	17.380	20.698	38.078	-0,66
1990	16.693	19.528	36.221	-1
2000	13.108	15.274	28.382	-2,44
2010	9676	10.586	20.262	-3,37

Kaynak: D E, TÜ K Verileri

ekil 1: Pütürge İlçesi'nde Yıllık Ortalama Nüfus Artı Hızı Grafi i (1935-2010)

3. Göçler

Göç veya göç hareketi, en basit ekli ile sınırları iyi tanımlanmış co rafi bölgeler ve/veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri (ikâmetgâh) de i iklikleridir. Bir ba ka anlatımla göç, nüfusun; devamlı ya ama bölgelerini ki isel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli

olarak ya amak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketidir (Doğanay, 1994). Göçün tanımına, mesafe boyutuna ek olarak, zaman ve kalıcılık boyutu da eklenebilir (Ünalın, 1998). Bilindiği gibi göç-kentleşme üç temel neden üzerinden gerçekleşir;

1- İtici Güçler; nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. Tarımsal verim düşüklüğü, aile başına düşen tarımsal arazinin geçim sağlayacak yeterlilikte olmaması ve tarımda makineleşmenin ortaya çıkardığı kırsal işsizlik.

2-Çekici Güçler; köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir. Kentlerde sanayileşmenin sunduğu olanakları, sağlık, eğitim hizmetlerindeki gelişimlik.

3-Ara (İtici) Güçler; köyünden kopan nüfusu kentlere taşıyan, özellikle 1950'li yıllardan sonra ulaşımlarındaki ve olanaklarındaki gelişimdir. Ayrıca kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması da sayılabilir (Keleş, 1997).

Cumhuriyet döneminde ülke bütününde gerçekleşen göçler daha çok sanayileşme, kırdan kente göç ekseninde gerçekleşmiştir. Yine Cumhuriyet tarihi boyunca homojen bir göç sürecinden söz edilemez, görece göçlerin ve buna bağlı olarak kentleşmenin daha yavaş seyrettiği dönemler olduğu gibi, sıçrama yaptığı dönemler de bulunmaktadır. “1923-1950 arası dönemde, doğrudan olarak kırdan kente ve kentten kente hızlı bir göç söz konusuydu, ancak bu göç hareketlerine, sonraki dönemlerdekiyle karşılaştırılmayacak kadar küçük gruplar katılıyordu” (Çelüğü, Sirkeci, 1999).

Türkiye’de kabaca kırdan kente göçün kitleselleştirdiği 1950’li yıllar, Köymen’e göre; Türkiye’nin tarımsal düzeninde bir dönüm noktasıdır (Köymen, 1999).Ülkemizde 1950’li yılların kalkınma faaliyetleri ile birlikte bölgeler arası farklılıklar daha belirgin hale gelmiş, hızlı nüfus artışı ve tarımda mekanizasyon nedeniyle iç göç ve dış göç hareketleri hızlanmıştır (Özcan, 1998). Türkiye’de kentleşmenin temel nedenleri demografik karakteristiklerin değişimi, demografik hareketler, ekonomik büyüme, sanayileşme ve sosyal gelişimlere bağlıdır. (Ekni, 1998).

İlçe nüfusunun göç süreci, hiç kuşku yok ki, Türkiye süreciyle doğrudan ilgilidir. Pütürge, büyük ölçüde kırsal yerleşimlerinden oluşmakta ve Türkiye kırsal neredeyse 60 yıldır kentlere kitlesel göç vermektedir. Bu bağlamda Pütürge nüfusunun kitlesel göç yöneldiği tarihin 1950’li yıllar olması.Ülke süreciyle doğrudan bir uyum göstermektedir. Pütürge’den yapılan göçlerin en önemli nedenlerini “İtici Güçler” olarak turur. Pütürge’nin başlıca göç dinamikleri şunlardır;

- 1- Tarımsal arazinin kırsal ailenin geçimi için yetersiz olması,
- 2- Mevcut tarımsal arazilerin, miras yoluyla kalabalık ailelerde çok parçalı mülkiyet özelliği kazanması,
- 3- Erozyon nedeniyle tarımsal verimin azalması,
- 4- İlçe bütününde istihdam alanlarının yetersiz olması,
- 5- Eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerinin yetersizliği,
- 6- “Kan davası” gibi toplumsal sorunlar (Foto 1).

Foto 1: Babik (Gündüz) Köyü'nden göç haberi (Kaynak: Milliyet Gazetesi, 24.04.1962)

Ara tırma alanında göçlerin en önemli “itici” nedenini kırsal i sızlık olu turmaktadır. Pütürge’de genel olarak ekstansif tarım uygulamaları yaygındır. Tarımsal üretim, dü ük verimlilikle sürdürülmektedir. Tarım genel yapısı itibariyle ticari bir faaliyet türü olmaktan uzaktır. Arazinin besleme kabiliyetinden fazla olan nüfusun olu turdu u “nüfus baskısı” sonucunda, göçler hız kazanmaktadır.

Tunçdilek’e göre; yüksek, da lık sahalarda, artan nüfus ve çe itli nedenlerle geçim seviyesini kaybeden halkın, i çi olarak alt zona inme meyli göstermesi ile, üst zondan alt zona do ru süreli bir iç göç hareketi ba lamı tır. Evvela yaylalar ve da lık yörelerden alt zona do ru i çilik ekinde tezahür eden bu hareket, artların daha kötüye gitti i yerlerde ve genellikle alt zonda zirai makineler kullanılıp da rençbere pek lüzum kalmadı ı yerlerde, üst zonun ekonomisini daha peri an etmi , yoksulluk hatta açlık sebebiyle üst zondan ehir ve kasabalara do ru daimi bir yer de i tirme olayı meydana gelmi tir (Tunçdilek, 1977).

Ara tırma alanında, “tarımda makinele me” olgusu, göçü hızlandıran dolaylı bir faktördür. Çünkü Pütürge’de, arızalı topografya nedeniyle makineli tarım yaygınla amamı tır. Dolayısıyla “tarımda makinele me” olgusu, bir göç nedeni olarak, do rudan Pütürge’de etkili olmayıp, yakın çevrede yaygınla masıyla birlikte ilçede göçü artırıcı bir faktör olarak ele alınmalıdır. Yakın dönemlere kadar, Pütürge köylerinde ya ayan pek çok aile, daha çok yakın çevrede bulunan kasaba ve ilçelerde tarım i çili i yaparak geçimini sa lamaktaydı. Ancak o alanlarda makinele menin yaygınla masıyla, Pütürge’de kırsal i sızlık artı göstermi tir. Tarım i çili i yapan ailelerin, genellikle “topraksız” ya da küçük toprak sahipleri olmasımıhtemeldir. Nitekim 1966 yılı “Köy Envanteri”ne göre, Pütürge’de 1171 aile, 1981 “Köy Envanteri”ne göre, 3206 aile topraksızdır. Yine 1981 Köy Envanterine göre, 57 köyün 40’ında (% 70) birincil geçim kayna ı olarak “i çilik” ifade edilmi tir. 1997 Köy Envanteri (2002) ve tarafımızdan uygulanan “Arazi Anketi”ne (2010) göre Pütürge’de topraksız aile bulunmamaktadır. Görülüyor ki “tarım i çili i” ile geçinen topraksız köylüler, 1980 sonrası dönemde göç eden asıl kitleyi olu turmu lardır. Nitekim birincil ekonomik faaliyetin “i çilik” oldu u köyler, sonraki dönemlerde genellikle en fazla nüfus kaybına u ramı tır (Tablo 2). Bu köyler genellikle yüksek sahalarda yer almaktadır.

Tablo 2: Birincil Geçim Kaynağı “Çiçilik” Olan Köyler (1981)

Köyler	
Aktarla	Karıyaka
Aliçeri	Kayadere
Alihan	Koçköy
Arınlı	Kökpınar
Arıtoprak	Korucak
Arslankent	Körme
Belen	Mevedibi
Bölükçaya	Nohutlu
Bölünmez	Pazarcık
Büyüköz	Sorguçlu
Çaygören	Söğütü
Çıralı	Taştepe
Çukuroymak	Telavası
Dikilita	Tepehan
Erdemler	Üçyaka
Esencik	Uzunkoru
Esenlik	Uzunta
Gökçeli	Yandere
Gündeğer	Yazıca
Gündüz	Yediyol

Kaynak: 1981 Köy Envanteri

Pütürge nüfus verileri dönemler itibarıyla ele alındığında, nüfus artı hızının % 2,65'le en yüksek olduğu dönemin 1945-1950 yılları arasında olduğu görülmektedir. Yüksek doğum oranlarıyla gerçekleşen bu dönem, büyük ihtimalle sonraki dönemlerde de çok fazla bir demografiyi temsil etmektedir. Dolayısıyla, 1950'lerden itibaren Pütürge'nin nüfus artı hızındaki düşüşün ana nedeni olarak göç olgusu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 1950'li yılların gazetelerinde “İstanbul'da yayan Pütürgeli”lerle ilgili haberler görünür olmaya başlamıştır.³

Pütürge'nin vermiş olduğu yaygın kitlesel göçün 60 yılı bulan tarihini, 1950-1980 ve 1980 sonrası olarak iki ayrı dönemde incelemek uygundur. Bu dönem arasında en belirgin fark; 1980'lere kadar görece daha düşük düzeylerde seyreden göç miktarı, 1980 sonrasında ivme kazanarak, nüfus verilerinde daha görülür hale gelmiştir. Gerek ilçede artan nüfusun doğurduğu nüfus baskısı, gerekse ülkemizin 1980'lerden itibaren değişen sosyo-ekonomik yapısı, göç hızı kazandıran en önemli etkenlerdir. Nitekim bu dönemden sonra Pütürge nüfusu, günümüze kadar sürekli olarak azalmaya başlamıştır.

3.1. Çiçilik Göçleri

1981 Köy Envanteri'ne göre; “son 5 yıllık zaman dilimi” içerisinde, Pütürge'den 1984 yılında İstanbul'a, 100 aile Adana'ya, 76 aile Malatya'ya göç etmiştir. Buna göre, söz edilen sürede toplam 2160 aile iç göç katılmıştır.

“Malatya Vizyon 2023 - Malatya'nın Gelişim Raporu” başlıklı çalışmada (Gezer, vd., 2011), Malatya'nın vermiş olduğu göçlere ilişkin, “nüfusa kayıtlı olunan yerleşim” dikkate alınarak, detaylı rakamsal veriler sunulmaktadır. 2008 yılı TÜİK nüfus verileri ile çeşitli resmi kurumların nüfus verileri dikkate alınarak hazırlanan rapora göre, Pütürge İlçesi nüfusuna kayıtlı 125.019 kişi bulunmaktadır (Tablo 3). Bu nüfusun 20.674'ü Pütürge'de, 104.345'i ise ilçedışı yerleşim yerlerinde yaşamaktadır.

³ Bkz. <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=pütürge&isAdv=false>

İlçe dışında yaayanların 103.142'si (% 98,85) yurt içinde, 1203 ki i ise (% 1,15) yurt dışında yerleşmişlerdir (Gezer, ., vd, 2011). Bu verilere göre; Pütürge nüfusuna kayıtlı her 6 ki iden 5'i ilçedeki yaamaktadır.

Tablo3: Pütürge Nüfusuna Kayıtlı Nüfusun Yurt içi ve Yurt Dışı Da ılımı ve Toplam Nüfus Miktarı (2008)

	Yurt içi	Yurt Dışı	Toplam
Nüfus	123.816	1.203	125.019

Kaynak: Gezer, ., vd, 2011

Rapora göre, Pütürge'den yapılan yurt içi göçlerde, en çok tercih edilen il, 90.332 ki iyle (% 87,6) İstanbul'dur. İstanbul'dan sonra yo un göç edilen ikinci il 7147 ki iyle (% 6,9) Malatya'dır (Tablo 4). Bursa 1025 (% 1), Ankara 469 ki ilik (% 0,5) göç almıştır. Yine ilçedeki 4169 (% 4) ki ilik "kurumsal nüfus"⁴ bulunmaktadır (Tablo 5).

Tablo 4: Pütürge Nüfusuna Kayıtlı Nüfusun, Malatya İlne Da ılımı ve Toplam Nüfus Miktarı (2008)

	Malatya			Toplam
	Pütürge	İl Merkezi	Di er İlçeler	
Nüfus	20.674	5986	1161	27.821

Kaynak: Gezer, ., vd, 2011

Tablo 5: Pütürge Nüfusuna Kayıtlı Nüfusun Türkiye Genelinde Da ılımı ve Toplam Nüfus Miktarı (2008)

	Yurt içi					Toplam
	İstanbul	Malatya	Bursa	Ankara	Kurumsal	
Nüfus	90.332	7147	1.025	469	4169	103.142

Kaynak: Gezer, ., vd, 2011

Rapora göre, 2008 yılında Pütürge'nin toplam nüfusu 22.201 ki idir. Bu nüfusun, 20.674'ü Pütürge nüfusuna kayıtlıdır, dolayısıyla ilçe, 1527 ki ilik göç almıştır (2008). Yine rapora göre; Malatya liden, ilçedeki en çok göç veren ilçeler sırasıyla Pütürge, Darende ve Akçada , en az göç veren ilçeler ise Battalgazi, Yazıhan ve Kuluncak'tır (Gezer, ., vd., 2011).

Tarafımızdan yapılan arazi anketine (2010) göre, Pütürge ilçesinde istisnasız olarak tüm yerleşim birimleri göç vermektedir (Tablo 6). Buna göre, geleneksel göç yönü olan İstanbul, göçe katılanların % 94'üne tercih edilmektedir. Yine göç edenlerin % 4'ü Malatya'ya, % 2'si ise diğer kentlere yönelmiştir.

Tablo 6: Pütürge İlçesinden Son 10 Yılda Yurt içine Yapılan Göçler (2010)

Köyler	İstanbul	Malatya	Di er iller
Aktarla	30	5	
Aliçeri	25	3	
Alihan	15	3	
Arınlı	20		
Arıtoprak	10		
Arslankent	10		
Bakımlı	15		
Balpınarı	20		
Ba mezraa	10		
Bayırköy	10		
Belen	20		
Bölükkaya	30	3	
Bölünmez	10		
Büyüköz	20		
Çamlıdere	10		
Çayköy	10		

⁴ "Kurumsal nüfus" olarak adlandırılan kitle, yurtdışı çitli yerlerinde askerlik görevi nedeniyle silah altında bulunan veya Çocuk Esirgeme Kurumu ve huzurevlerinde barınan, ancak ya adını il belirlenemeyen nüfustur.

Pütürge İlçesi'nde (Malatya) Cumhuriyet Döneminde Nüfusun...

Çengelli	10		
Çırlı	10		
Çukuroymak	10		
Deredüzü	20		
Düvenlik	20		
Erdemler	20		
Esencik	15		
Esenlik	10		
Gökçeli	25	2	
Gözlüce	15	3	6
Gündeğer	10		
Gündüz	25		
Karakaya	5		
Karıyaka	20		
Kavaklıdere	10		
Kayadere	20		
Koçköy	15		
Köklükaya	15		
Köprünar	30	10	5
Korucak	15		
Kozluk	5		
Körme	5	5	
Meşedibi	20		
Nohutlu (B)	50	5	
Ormaniçi	10	2	
Örencik	15		
Örmeli	5		
Örnekköy	15		
Pazarcık	40	3	3
Sahilköy	5		
Sorguçlu	20		
Söğütü	15		
Taşı	25		
Taştepe	20		
Tatlıcak	20		
Tekederesi	25		
Telâh	25		
Tepehan	70	5	
Tosunlu	10		
Üçyaka	15		
Uluta	10	5	
Uzunkoru	25		
Uzunta	35		
Yamaçköy	20		
Yandere	15	5	5
Yazıcı	30		
Yediyol	15		
Yeşildere	20		
Pütürge (Kasaba)	90	30	25
Toplam	2090	89	44

Kaynak: Arazi Anketi (2010)

Araştırma alanından göç veren hanelerin, iledikleri araziyi tamamen terk etmemeye özen göstermeleri, dikkat çekicidir. Son 30 yılda hızlanan göçle nüfusunun neredeyse yarısını kaybeden Pütürge'de, tamamen terk edilen tarımsal arazi veya hane sayısı yok denecek kadar azdır. Ailenin genellikle en küçük veya en büyük ferdi Pütürge'de kalıp, mevcut tarımsal araziyi ilerken, büyük kentlerde ya ayan aile bireyleriyle ekonomik dayanışma içerisinde. Bu bağlamda aile fertleri arasında bir ekonomik ilişki süregelmektedir.

Bir gözlem olarak, Pütürge’de yaayan gençler büyük ölçüde göç etme e ilimindedirler. İlçenin özellikle lise ça larındaki genç erkek nüfusu, büyük ölçüde göçe motive olmu durumdadır. Gelecekle ilgili planlamalarında “ stanbul’a göç” ön sıralarda gelmektedir. Ailelerin de tercihi genellikle bu yöndedir.

Pütürge İlçesi’nden, 1950’lerden itibaren kitleselle en stanbul yönlü göçlerle, kentte tutunulmu , hem ehri dayanı macılı ı da, stanbul’a yeni göçlerin yapılmasını te vik etmi tir. Yine stanbul’a göç edenlerin, ba arılı tutunma örnekleri arttıkça, stanbul ana göç yönü olmaya devam etmi tir (Foto 1).

Foto 1: Pütürge’den stanbul’a, do rudan otobüs seferleri düzenlenmektedir. Seferler, yolcu ve yük göndermek amacıyla köylerden yo un ilgi görmektedir. (Pütürge Kasabası)

3.2 Dı Göçler

Ara tırma alanında yurtdı ma göç, iç göçler kadar yaygın de ildir. İlçede hiçbir dönem yurtdı ı, ana göç yönü olmamı tır Dı göçler, 1960 ve 1970’li yıllarda dü ük düzeyde bir ilgi görmü tür. Pütürge’den göçün hız kazandı ı 1980-1990 döneminde, yurtdı ma göçler de nispeten artmı tır. Dı göçte Almanya ilk sırada yer almaktadır, di er Avrupa ülkeleri, ABD, Orta Asya ülkeleri, Libya ve Suudi Arabistan daha az göç edilen ülkelerdir. 1981 Köy Envanter’ine göre, 26 köyden toplam 96 aile Almanya’ya yerle mi tir.

Pütürge ilçesine kayıtlı nüfusun 1203’ü yurtdı nda ya amaktadır. Almanya dı göçte en çok tercih edilen ülkedir. Almanya’yı ABD, Avusturya ve di er ülkeler izlemektedir (Gezer, ., vd., 2011), (Tablo 7).

Tablo 7: Pütürge Nüfusuna Kayıtlı Nüfusun Yurt Dı ı Da ılımı ve Toplam Nüfus Miktarı (2008)

Almanya	ABD	Avusturya	Bilinmeyen	Toplam
625	83	66	429	1203

Kaynak: Gezer, ., vd., 2011, s: 31

Bilindi i gibi ülkemizde dı göç, 1960’lı yıllardan itibaren yo un bir ilgi görmeye ba lamı tır. Pütürge İlçesi’nde dı göçün görece az ilgi görmesi, iç göçün stanbul’a daha erken tarihlerde yöneli iyle ilgilidir.

4. Sonuç

İlçenin yüksek ve engebeli topografyası, ekonomik faaliyet türlerinin gelişimine olumsuz etki yapmaktadır. İlçede en yaygın ekonomik faaliyet türü tarımdır. Ancak tarım ekonomisi, ilçenin bir cazibe olu turamamı ve göç e ilimi her dönem canlılığını inkorumu tur. Bu nedenle, deyim yerindeyse tarihin sundu un ilk fırsatta, ilçe yo un göç vermeye ba lamı tur. İlçenin vermi oldu u göçün ana dinami ini sosyo/ekonomik nedenler olu turmaktadır. Bu nedenler arasında; tarımsal ekonominin yeterli istihdam sa layamaması, arazinin miras yoluyla çok ortaklı mülkiyet haline gelmesi, alternatif ekonomik faaliyet kollarının geli memesi, sa lık ve e itim imkânlarının ihtiyaca cevap verememesi ve kan davası sayılabilir. Göçün “itici güçler”i olarak da adlandırılabilir bu etkenler, ilçede göçe süreklilik ve güncellik kazandırmı tur. Ancak göçün dönemler itibarıyla hızlanması veya yava lamasını belirleyen esas etken Türkiye artlarıdır. Nitekim Türkiye’de kentle me sürecinin hız kazandı ı 1950’ler ve 1980 sonrasında ilçe yo un göç vermi tir.

Do al olarak nüfus artı hızıyla göç hızı ters orantılı süreçlerdir. Pütürge’nin nüfus artı hızı ve göç e ilimi dönemler halinde dalgalanmalar göstermektedir. Cumhuriyet’in kurulu undan itibaren 1950 yılına kadar ilçe nüfusu, 1940-1945 dönemi haricinde, nüfus artırıcı politikaların etkisiyle hızlı bir artı göstermi tir. Yine bu dönemde, ülkemizin uyguladı ı kapalı ekonomi ve sanayi kurulu larının ihtiyaç duydu u i gücünü kentlerden kar ılayabilmesi gibi nedenlerle, ülkemiz kırsalından ve dolayısıyla Pütürge İlçesi’nden yo un bir göç gerçekleşme memi tir.

Türkiye 1950’li yıllardan itibaren hızlı bir yapısal dönü üm sürecine girmi tir. Bu dönemde ülkemizin liberal ekonomiye geçi i, tarımda makinele me ve sanayi kurulu larının artı ı, Pütürge İlçesi’nden büyük kentlere ve özellikle stanbul’a yo un göç ba lamı tur. İlçenin 1950 sonrasında nüfus artı hızı, genellikle önceki dönemin gerisinde kalmı tur.

1980’lerde ülkemizin “24 Ocak kararları” gibi çe itli ekonomik düzenlemelerle dünya ekonominde entegresi ve önceki dönemin siyasi/ekonomik sorunlarının kısmen a ılması ile ülkemizde göç yeniden ivme kazanmı tur. 1980 sonrasında Pütürge’de göç olgusu ciddi bir kitlesellik kazanmı ve önceki dönemlerden daha hızlı bir göç süreci ya anmaya ba lamı tur. Son 30 yılda ilçe nüfusu, yakla ık olarak % 50 oranında azalmı tur. Günümüzde Pütürge nüfusuna kayıtlı her 6 ki i-den 5’i, ilçe dı nda ya amaktadır. Göç eden kitlenin, yakla ık olarak % 72’si stanbul’u tercih etmi tir. stanbul, günümüzde göçün ana yönü olma özelli ini korurken, son yıllarda, Malatya, Bursa gibi iller, göçün yöneldi i di er merkezler haline gelmi tir. Ara tırma alanının mevcut ekonomik durumunda geli me görülmedi i takdirde, gelecekte de nüfus kaybının sürece i görülmektedir. İlçede göçün yönü stanbul’dur. Dolayısıyla iç göç yaygındır. Dı göç ise hiçbir dönem iç göç kadar yo un bir ilgi görmemi tir.

Kaynaklar

- Aksın, A.,*19. Yüzyılda Harput*, Ceren Ofset ve Matbaacılık, Elazı , 1999
- Arslan, R.,*XIX. Yüzyılda Hısnımansûr, Behisni, Gerger ve Kâhta'nın Sosyal ve ktisadî Durumu*, (Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamı Doktora Tezi), Sivas, 2009
- Do anay, H.,*Türkiye Be eri Co rafyası*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara, 1994
- D E, 1927-2000 Genel Nüfus Sayımları, Ankara
- Ekni, S., “Türkiye’de Kentle me, Nüfus Da ılı ı ve Etkileyen Faktörler”, *Göç, Kent ve Gecekodu*, Birsen Yayınevi, stanbul, 1998, s: 109-130
- Gezer, ., Özcan, ., Tu rulca, O., Özbudak, K., Korkmaz, A.A., Kabadayı, S., *Malatya Vizyon 2023 (Malatya l Geli im Raporu)*, Bilsam Ara tırma Raporları 2, Medipres Matbaacılık Ltd. ti., Malatya, 2011
- Güner, B., 2012, Pütürge İlçesi’nin (Malatya) Be eri ve Ekonomik Co rafyası, Yayınlanmamı Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Co rafa Anabilim Dalı, Elazı
- Ik, A.,*Malatya 1830-1919*, Kurti Matbaacılık, stanbul, 1998

Çduygu, A., Sirkeci, ., “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, *75 Yılda Köylerden ehirlere*, Tarih Vakfı Yay., stanbul, 1999,

Karpat, K., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Tima Yay. stanbul, 2010

Kele , R., *Kentle me Politikası*, mge Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 1997

Köymen, O., *Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarım Politikaları*, *75 Yılda Köylerden ehirlere*, Tarih Vakfı Yay., . stanbul, 1999, s: 1-22

Koç, i, Eryurt, M.A. Adalı, T., Seçkiner, P., *Türkiye’nin Demografik Dönü üümü*, H.Ü. Nüfus Etüdleri Enstitüsü, Ankara, 2008

Milliyet Gazetesi, 24.04.1962 “Babik Köyü Halkı Bir Aile Yüzünden Köyden Göç Ediyor”, Milliyet Gazetesi, (24-04-1962), <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=pütürge&isAdv=false> , (03.02.2011 Tarihli Eri im)

Milliyet Gazetesi Ar ivi <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=pütürge&isAdv=false>

Özcan, Y., Z., “ çgöçün Tanımı ve Verileri le lgili Bazı Sorunlar”, *Konferans Türkiye’de çgöç, Bolu-Gerede*, 6-8 Haziran 1997, Türkiye’de çgöç, Tarih Vakfı, 1998, stanbul s: 78-90

Özdemir, M.A., Örmeli Çayı Havzasının (Pütürge Malatya) Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi, (Fırat Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamı Doktora Tezi), Elazı , 1994

Sevgi, C., *Kentle me Sürecinde zmir ve Gecekondu*, zmir (Merkez lçe) Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri, Kuvvet Mat. Ve Ticaret, zmir, 1988

Ta temir, M., XVI. Yüzyılda Adıyaman (Besihni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kâhta) Soysal ve ktisadî Tarihi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yay., XIV. Dizi-Sayı:22, Ankara, 1999

TÜ K, 2007-2010, Nüfus Verileri, ADNKS, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul> (06.03.2011 Tarihli Eri im)

Tunçdilek, N., “Türkiye’nin Da lık ve Ormanlık Bölgelerinin Ekonomik Problemleri”, . Ü. *Co rafya Enst. Derg.*, S: 22, stanbul, 1977, s: 43-52

Ünalın, T., “Türkiye’de çgöçe li kin Veri Kaynaklarının De erlendirilmesi”, *Konferans Türkiye’de çgöç, Bolu-Gerede*, 6-8 Haziran 1997, Tarih Vakfı, 1998, stanbul, s: 91-103

Yavan, N., Kara, H., “Türkiye’de Do rudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Bölgesel Da ılı rı”, *A.Ü. Co rafî Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, S: 1, Ankara, 2003, s: 19-42

Yüce ahin, M., M., “Türkiye’nin Demografik Geçi Sürecine Do rudan Bir Yaklaşım”, *A.Ü.Co rafî Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı: 1, Ankara, 2009, s: 1-25

1966 Köy Envanteri, *Köy Envanter Etüdülerine Göre Malatya*, Köy leri Bakanlı ı Yayınları: 46, Yıldız Basımevi, Konya, 1966

1981 Köy Envanteri, *1981 Köy Envanteri Etüdü Anketi*, T.C. Köyi leri Ve Kooperatifler Bakanlı ı, Toprak ve skan leri Genel Müdürlü ü, Planlama Dairesi Ba kanlı ı, Malatya li, Pütürge lçesi

1997 Köy Envanteri, *Malatya*, D E, Yayın No: 2642, Ankara, 2002